

โมกขธรรมประยุกต์

- ๑๓ -

๓๐ เมษายน ๒๕๑๘

กาม และ กามารมณ์

ท่านนักศึกษา ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,
การบรรยายในชุดโมกขธรรมประยุกต์นี้ เป็นครั้งที่ ๑๗
ซึ่งผมจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า กาม และกามารมณ์.

ในฐานะที่สิ่งทั้ง ๒ นี้ เป็นปัญหาสำหรับคน : คนยังไม่รู้, คนยังเอา
ขณะมันไม่ได้ จึงถือว่าเป็นปัญหาสำหรับคน ; ดังนั้น จึงควรจะศึกษา หรือทำ
ความเข้าใจกันโดยละเอียด. ขอเตือนไว้ทุกครั้งว่า เราจะพูดกันในลักษณะ
ที่เรียกว่าประยุกต์ หรือธรรมประยุกต์ คือเอาธรรมะมาใช้ให้ได้; ฉะนั้น
จะอธิบาย หรือจะวินิจฉัย วิเคราะห์อะไรกันแต่ในทางที่จะใช้มันให้ได้, ราย
ละเอียดอย่างอื่นต้องเว้น เพราะมันมากมาย ต้องพูดกันตั้งหลายครั้ง.

๔๖๐

เดี๋ยวนี้เราจะพูดเพียงครั้งเดียว และในแง่ของการประยุกต์; ฉะนั้นขอให้ทำ
ในใจสำหรับจะเข้าใจในแง่นี้.

สิ่งที่เรียกว่า “โมกขธรรม” ก็อย่าได้ลืมเสีย ทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วทุกครั้ง ว่า
ธรรมที่เป็นขั้นหลุดพ้น ในระดับสุดท้าย จึงจะเรียกว่าโมกขะ หรือโมกษะ; โดย
สมบูรณ์หมายความว่าหลุดพ้นจริง ๆ ไม่กลับมา ไม่กลับไปกลับมา.

กามารมณ์ ผูกพัน จับเอาคน เป็นทาสได้

กาม หรือ กามารมณ์ โดยเฉพาะนี้ก็เป็นสิ่งที่ผูกพันคน หรือว่าถึงกับจับเอา
คนเป็นทาสของมัน, หรือบางทีก็มองดูในแง่ที่ว่า มันทรمان เรียกว่าเป็นการถูกกามารมณ์
นี้ขบกัดหรือเกี่ยวกิน. การหลุดพ้นออกไปได้จากอำนาจของสิ่งที่เรียกว่ากาม มันอยู่ใน
ระดับความหลุดพ้นเดียวกันกับนิพพาน, หรือว่าต้องนิพพาน จึงจะหลุดพ้นจากกามารมณ์
หรือหลุดพ้นจากกามารมณ์โดยสิ้นเชิงนั้นก็เรียกว่านิพพาน. ในระดับของบุคคลผู้บรรลุ
นิพพาน หมายความว่าเรียกว่าหลุดพ้นจากกามารมณ์โดยสิ้นเชิง; แม้ว่าจะมีทางแย้งว่า
หลุดพ้นจากกามารมณ์ แต่อันอื่นยังเหลืออยู่ ยังไม่หลุดพ้นนี้ก็ใกล้เคียงกัน แต่ข้อ
เท็จจริงนั้น ถ้าหลุดพ้นจากกามารมณ์ในทุกความหมาย ในทุกชั้นในทุกระดับแล้ว ก็เป็น
เรื่องหลุดพ้นจากทุกสิ่ง.

นี้เราเรียกว่าปัญหาของคน อย่างที่กล่าวถึงในครั้งที่แล้ว ๆ มา ว่าปัญหาของ
มนุษย์ที่อยู่ที่นี่ด้วยเรื่องหนึ่งเหมือนกัน; เรื่องนี้ก็คงจะเข้าใจได้ไม่ยาก เพราะคนแต่ละคน
ก็เริ่มรู้จักพิษสงของกามารมณ์ และความผูกพันของกามารมณ์ ตลอดจนความเผละนของ
สิ่งนี้. นี่เราจึงเอามาพูด ในฐานะเป็นเรื่องหนึ่งของการบรรยายชุดนี้.

กาม, กามารมณ์, ความหมายต่างกัน

หัวข้อก็มีสั้น ๆ ว่า กาม และ กามารมณ์; ถ้ายังไม่เคยเรียนบาลี ก็อาจจะ
สับสนบ้าง เพราะการพูดจาก็มักจะสับสน. นี้เรารู้ความหมายที่จำกัดตายตัวไว้เป็นข้อแรก:-

ถ้าเรียกว่า กาม หมายถึง ความรู้สึก ที่เป็นเช่นนั้น, ถ้าเรียกว่า กามารมณ์ หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น; เพราะฉะนั้นจึง มีไปสิ่งเดียวกัน แต่ในการพูดจาก็มักจะเอาไปปนกัน จนบางทีก็ฟังยาก. ฉะนั้น เมื่อพูดถึง กาม เฉยๆ ก็ให้รู้ว่าเป็นนามธรรม เป็นความรู้สึกอันหนึ่ง เป็นไปในทางที่จะเข้ามา หรือเข้ายึดถือเข้ากอดรัด พัวพัน แล้วก็มีการเสวยสุขเพราะการกระทำเช่นนั้น มีชื่อเรียกอย่างอื่นอีกหลายอย่าง; แต่ชื่อที่สำคัญที่สุดคือคำนี้ คำว่า “กาม” เฉยๆ.

ส่วนคำว่า กามารมณ์ นั้น แปลว่า อารมณ์แห่งกาม คือสิ่งที่จิตมันจะไปเกี่ยวข้องกับพัวพัน ในฐานะน่ารัก น่าพอใจ แล้วก็เกิดความรู้สึกทางกามขึ้น เป็นขั้นแรกเป็นข้อแรก, แล้วก็เหลืออยู่เป็นความเกียจคร้าน เป็นสัญญา เป็นอะไรต่างๆ ที่จะโน้มไปหาอารมณ์อย่างนี้; มีชื่อเรียกแทนอีกหลายชื่อเหมือนกัน เช่นคำว่า กามคุณ เป็นต้น, กามคุณก็หมายถึงกามารมณ์, กามคุณ คือสิ่งที่มีคุณค่าทางกาม ให้เกิดความรู้สึกทางกาม เรียกว่า กามคุณ.

พิจารณาดูความสัมพันธ์ของ “กาม” กับ “กามารมณ์”

เดี๋ยวนี้เรารู้จักชื่อของสิ่งทั้ง ๒ นี้แล้ว เราก็ดูกันต่อไปถึงความที่มันสัมพันธ์กันอย่างไร, มันทำให้เกิดปัญหาอันแสนจะยุ่งยากลำบากซับซ้อนขึ้นมาอย่างไร, ให้เข้าใจถึงขนาดที่ว่า เอาไปใช้เป็นประโยชน์ได้จึงจะเรียกว่าประยุกต์.

เมื่อพูดถึงตอนนี้ ก็จะต้องทำความเข้าใจกันมาตั้งแต่ต้น แรกเริ่มเดิมทีทีเดียวว่าสิ่งที่มีชีวิตในระดับที่มีรูปร่างสมบูรณ์ อย่างพูดว่าสัตว์ประเภทมีกระดูกสันหลังกันก็แล้วกัน นับตั้งแต่ตัวในน้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ แล้วก็สัตว์บนบก และกระทั่งมันบินไปในอากาศ. สัตว์ประเภทที่มีกระดูกสันหลัง มีมันสมอง ก็ย่อม มีอวัยวะสำหรับให้รู้สึกต่อสิ่งภายนอก อยู่ ๖ อย่าง ทั่วๆ กัน คือรู้สึกทางภาพก็คือตา, รู้สึกทางเสียงก็คือหู, รู้สึกทางกลิ่นก็คือจมูก, รู้สึกทางรสก็คือลิ้น, รู้สึกทางสัมผัสผิวหนัง

ก็คือผิวกายทั่วๆ ไป, แล้วมีความรุนแรงเฉพาะแห่ง, รู้สึกทางความรู้สึกในภายในก็มีสิ่งที่เรียกว่าใจ; ได้เป็น ๖ อย่างด้วยกัน. ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี่ ๖ อย่าง; ข้างนอกก็มีรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธัมมารมณ์ที่เป็นคู่สัมผัส. ๕ อย่างแรกหรือ ๕ คู่แรกมันเป็นเรื่องวัตถุ; อย่างหลังสุดท้ายเป็นเรื่องทางจิตใจ.

สัตว์ที่มันเริ่มมีชีวิตสมบูรณ์ เรียกว่ามีกระดูกสันหลัง มีไขสันหลัง มีมันสมองมันจะต้องมีการรู้สึกได้ ๖ ประการนี้ แม้ว่าบางทีเราไม่รู้จักรู้จัก ถ้าเราไม่ศึกษามัน. ตัวอย่างเช่นปลา มันก็มีตาเห็นรูป, แล้วก็มียาวะสำหรับได้ยินเสียง แต่มีไข่มันอยู่ที่หู หรือมันมีหู. คนเราที่ไม่รู้จักคิดว่า ปลาไม่มีหู หรือบางทีก็ไปว่า ๒ ข้างแก้มนั่นมันเป็นหูของปลาไว้สำหรับได้ยินเสียง อย่างนี้ก็ผิดถูก. *ปลามีอวัยวะสำหรับรับเสียงอยู่ตลอดลำตัว lateral line* ตรงกันกับกระดูกสันหลังทั้งตัว ตรงนั้นมันรับเสียง รับความกระเทือนทางคลื่นเสียง, จมูกมันก็มี มันรู้กลิ่นได้ ของบางอย่างวางซ่อนอยู่บนอะไรบางอย่างมันรู้ มันได้กลิ่น และมันมีลักษณะรู้กลิ่นได้ ตรงบริเวณหัวของมัน, รส มันก็รู้ แม้จะไม่มีลิ้นมันก็รู้ รสอร่อยมันก็กินมาก ไม่อร่อยมันก็กินน้อย, แล้วผิวหนังสัมผัสทั่วๆ ไปมันก็มี โดยเฉพาะรุนแรงมากที่อวัยวะเพศ นี่มันก็มีจิตใจในระดับของปลา, อีกสามารถจะรู้สึกต่อความรู้สึกทางจิต มีความจำความอะไรได้ ความจำในอดีตมันก็รู้สึกได้ด้วยทางความรู้สึกประเภทจิตใจของมัน แต่มันต่ำมาก ไม่เหมือนกับคน.

ที่นี้ คนเรา มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ; เริ่มทำความเข้าใจให้คั้นะ : มีตาสำหรับเห็น มีเรื่องประกอบของลูกตามาก แต่ไม่ต้องศึกษาก็ได้. เพราะว่าเรามีการเห็นก็พอแล้ว, มีการฟังแล้วก็ได้ยินเสียง, คมได้กลิ่น, ชิมด้วยลิ้นก็ได้รส, เมื่อสัมผัสทางผิวหนังก็รู้สึกสัมผัสนั้นเป็นอย่างไร, ส่วนใหญ่ก็สรุปในความนิ่มนวลหรือแข็งกระด้าง; ถ้านิ่มนวลก็ให้ความรู้สึกสัมผัสมาก, ถ้ากระด้างก็ให้รู้สึกน้อย หรือจุดของความรู้สึกมันห่างก็รู้สึกกระด้าง ถ้ามันตึงต๊ะเยือกเย็นนั้นก็เรียกว่านิ่มนวล, ที่นี้ส่วนจิตนี้รู้สึกต่อความ

ภิกษุประเภทสัญญาแต่หนหลัง คือพ้นความจำ พ้นอะไรขึ้นมา มันก็รู้สึกต่อสิ่งเหล่านั้นได้ เรียกว่ารู้สึกต่ออารมณ์ในจิตเอง.

ทั้ง ๖ คู่นี้ให้ถือว่ามันเป็นพื้นฐานของสิ่งที่มีชีวิต ซึ่งจะต้องคู่กันมากับชีวิต; ถ้ามันไม่มี มันก็ไม่มีทางที่จะดำรงชีวิต หรือเป็นอยู่อย่างมีชีวิตที่สมบูรณ์ได้ หรือปัญหา มันก็ต้องเกิดขึ้นกับสิ่งเหล่านี้ เป็นชั้น ๆ ขึ้น ๆ ไปทีเดียว. ขอให้สังเกตดูให้ดี ทั้งกันที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ; นี่เรียกว่าเป็นอวัยวะ หรือส่วนของอวัยวะที่จะทำความรู้สึกในภายใน ในทางธรรมเขาเรียกว่าอายตนะภายใน คือสิ่งที่จะทำการติดต่อกับ เป็นส่วนที่อยู่ข้างใน. รูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปหระ ธัมมารมณฺ์ ที่จะมาเข้าคู่กันก็เรียกว่า อายตนะภายนอก : สิ่งที่จะมาติดต่อกับภายนอก อยู่ภายนอก มีอยู่เป็นธรรมดานั้น เป็นเรื่องธรรมชาติ; เราไม่ต้องเรียนรู้ไกลไปถึงทางจิตวิทยาอันลึกซึ้งซับซ้อน.

เรื่องของเราก็มาทั้งตั้งกันอยู่ที่ว่า คนเรานี้ก็มีอวัยวะสำหรับรู้สึก ๖ ประการนี้, แล้วก็มีสิ่ง ๖ ประการนี้ สำหรับรู้สึกเป็นคู่กัน; ถ้ามันจะมีอะไรออกไปจาก ๖ ประการนี้ เราไม่รู้ได้ เพราะว่าเรามีเพียงตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ต้องไปนึกถึง เมื่อรู้สึกไม่ได้ ก็เท่ากับไม่มี, ไม่มีปัญหาแก่เรา. ที่มีปัญหาแก่คนก็คือ ๖ ประการนี้ : ข้างใน ก็คือชุดตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, ข้างนอก ก็คือ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปหระ ธัมมารมณฺ์. ผมขอร้องให้ช่วยจดจำไว้ให้แม่นยำ จะคุ้มค่าในการจดจำ คือ การศึกษาธรรมะทั้งหลาย จะต้องอยู่บนรากฐานของสิ่งทั้ง ๖ นี้ เสมอไปทุกเรื่อง.

ทั้งนี้ เราก็มียายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, มีอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปหระ ธัมมารมณฺ์ นี่มันสัมพันธ์กันแล้วมันเกิดอะไรขึ้น นี่เรียกว่าตามกฎของธรรมชา ก็คือเกิดความรู้สึกขึ้น ตามหน้าที่ของอวัยวะนั้น ๆ.

ยกตัวอย่างเช่น ตา เมื่อได้สัมผัส กันกับ รูป ข้างนอก ก็เกิดการเห็น ทางตาขึ้นมา นี่เรียกว่าจักขุวิญญาณ - การเห็นทางตา. จักษุกับรูปเนื่องกันเข้า ก็เกิดการ

เห็นทางตา คือจักขุวิญญาณ; ๓ ประการนี้ทำหน้าที่ครบอย่างนี้แล้ว ก็เรียกว่าผัสสะ หรือจะเรียกเต็ม ๆ ก็ว่าจักขุสัมผัส. พอมีสัมผัส อย่างนี้แล้ว ก็มีสิ่งที่เรียกว่าเวทนา; เรียกชื่อเต็ม ๆ ก็ว่า จักขุสัมผัสสาเวทนา – เวทนา ที่เกิดมาจากการสัมผัสทางจักขุ : นี้มีความรู้สึกสบายตา ไม่สบายตา คือถูกตา ไม่ถูกตา เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ เพราะการเห็นนั้น. นี่เป็นของธรรมดาสามัญที่สุด แต่เราไม่สนใจ เพราะเราไม่รู้อะไรจะสนใจไปทำไม; แต่ถ้าอยากรู้เรื่องธรรมะแล้วต้องสนใจ ให้รู้จักเวทนาที่เกิดอยู่ทางตา.

เวทนานี้ จะมีเรื่องต่อไป ถ้ามาจากการสัมผัสด้วยความโง่ คือการเห็นด้วยความโง่ มันก็เกิดเวทนาทางตา ที่ทำให้เกิดกิเลสตัณหา จะมีความทุกข์ในที่สุด. นี่ถ้าว่าเห็นหรือคุด้วยสติปัญญา เวทนาเกิดขึ้นมา ก็กลายเป็นเวทนาที่ไม่ทำให้เกิดกิเลสตัณหา, ให้เกิดความรู้ในการทำงาน ในหน้าที่การงาน หรืออะไรที่จะต้องทำอย่างไร. ในเรื่องของตาเป็นอย่างไร; เรื่องของหู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทั้ง ๖ อย่าง ก็เป็นอย่างนั้น. เคี้ยวเนื้อเรากตัวอย่างทางตา.

บทพจนนิกที่ว่า มันมีตา อยู่ข้างใน แล้วก็มียู อยู่ข้างนอก พอถึงกันเข้า ก็เกิด การเห็นทางตา เรียกว่าจักขุวิญญาณ, ๓ อย่างนี้คือ ตากับรูป และ จักขุวิญญาณ ถึงกัน นี่ก็เรียกว่า จักขุสัมผัส คือการถูกต้องกันระหว่างสิ่งข้างนอกข้างในโดยสมบูรณ์. ตอนนี้นักว่ามันโง่ไป คือปล่อยให้ตามองตามราว ไม่มีสติปัญญาอะไรเข้ามา มันจะเกิดเวทนาสำหรับหลงใหล : เวทนาน่ารักก็ไปหลงรัก; เวทนาน่าเกลียด น่าโกรธ ก็ไปหลงโกรธ.

นี่ในฝ่ายที่เป็น เวทนาน่ารัก นั้นแหละ จะให้เกิดสิ่งที่เรียกว่ากาม ซึ่งมาจากรูปที่สวयงาม ซึ่งเป็นกามารมณ์ทางตา ก็มาเกิดความรู้สึกที่เรียกว่ากาม; ถ้าอยากไปคาบอำนาจของกาม นั้น ก็เรียกว่า กามตัณหา ตัณหาทำให้เกิดอุปาทาน อุปาทานก็ให้เกิดภพชาติ ชรา มรณะ โสกะ มีความทุกข์เป็นแถวไปเลย. ที่นี้ในส่วนที่

น่าเกลียดน่าชังไม่น่ารัก ก็ไม่เรียกว่ากาม แต่ก็ยังเนื่องกันอยู่ดี มันไม่ทำให้หยุดอยู่เพียงเท่านั้น มันทำให้อยากจะได้อะไรที่ตรงกันข้ามหรือกามอีกเสมอไป; นี่เราก็ไม่สนใจ เราสนใจแต่จะให้ได้อะไรที่ตรงกับความต้องการของกาม.

สิ่งที่เรียกว่ากาม ก็อยู่ที่ตรงนี้ **คือ ความรู้สึกใครต่ออารมณ์ที่น่ารักน่าพอใจ** ทางตากก็มี ทางหูก็มี ทางจมูกก็มี ทางลิ้นก็มี ทางผิวหนังก็มี ทางใจล้วนๆ ก็มี นั่นแหละ; ๕ อย่างแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัตถุ; และเมื่อยังหลังคือใจกับธรรมารมณ์ มันก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน : ต้องมีอารมณ์ให้รู้สึก คืออารมณ์ที่ปรุงขึ้นมาด้วยเรื่องราวของกาม ความน่ารักน่าพอใจเท่านั้น; จิตมันก็รู้สึก แล้วก็ **เป็นความรู้สึกที่เป็นกาม** ได้เหมือนกัน. อย่างที่เขาเรียกกันว่าผันทวน ผันทะไรทำนองนี้ สร้างวิมานในอากาศ นั่นเป็นเรื่องของจิต คือได้รับธรรมารมณ์ที่เป็นที่พึงแห่งความน่ารักเป็นกามารมณ์; แต่มันเป็นเรื่องของใจ แล้วมันก็ต่างจากเรื่องของรูป ของกายข้างนอก ตา หู จมูก ลิ้น กาย และรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ.

ในบางกรณีเขาจะพูดถึงแต่เพียง ๕ อย่างแรก แยกเอาเรื่องใจไปไว้อีกฝ่ายหนึ่งต่างหาก; แต่ในที่สุดมันก็ทั้ง ๖ แหะละ ทั้ง ๖ คู่ ถ้ามีใจเข้ามาอีกคำหนึ่ง สำหรับรู้ไปทั้ง ๖ นั้น ก็มีความหมายอีกอย่าง คือใจที่มีความหมายอีกอย่าง สำหรับรู้สึกทั้งทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ไปเลย เช่นวิญญานหกเป็นต้น.

ถ้าว่าเราจะไม่มองกันในแง่ของกามารมณ์หรือกาม ก็มองในแง่ของความรู้สึกก็เหมือนกัน :-

อันดับที่ ๑. เราจะรู้ว่าเรามีสิ่งที่จะให้เกิดความรู้สึก, และเกิดความรู้สึก ได้ ๖ ทาง ๖ อย่าง ๖ ลักษณะ แล้วแต่ละเรียก : ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ. ทุกคนมีอย่างนี้ แล้วอันนี้แหละจะเป็นปัญหาของคน นับตั้งแต่ว่าพอกระทบแล้วมันต้องรู้สึก; นี่มันห้ามไม่ได้ กระทบแล้วมันต้องรู้สึก, มันก็รู้สึก.

อันดับที่ ๒. นี้อยากจะเรียกมันว่า **อาหาร** : จากความรู้สึกรสชาติสามัญ ไม่เกี่ยวกับกามนั้นแหละ มันมาเป็นอาหารในอันดับที่ ๒ คือ **ทำให้เกิดความพอใจ** เหมือนกับอ้อม อ้อมทางตา อ้อมทางหู อ้อมทางจมูก ; ไม่ต้องเป็นกามารมณ์ ยังไม่เป็นกามารมณ์ มันเป็นสักว่าอาหาร ; เช่นกินข้าวกินปลา ก็กินเป็นอาหาร ยังไม่รู้เรื่องอร่อย, พังเสียงก็ได้ยิน หรือเป็นการกระตุ้นบ้าง. ฉะนั้น เด็กเล็กๆ ตัวเล็กๆ ชอบตุ๊กตาก็ไม่แปลก มาแขวนโคมแดงๆ อยู่ นี่มันก็เป็นเรื่องอาหารทางตา ; อาหารทางหู : การขับกล่อม ; กระทั่งทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจไปเลย ; ตอนนี้ก็ยังไม่เรียกว่ากามารมณ์ แม้จะเป็นความอ้อมก็อ้อมอย่างกินอาหาร ยังไม่ใช่กามารมณ์. แล้วนอกจากจะมีอาหารทางปากกินเข้าไปอ้อมกระเพาะแล้ว ยังมีอาหารทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น แล้วก็ทางกาย ทางใจ.

คำว่า “อาหาร” นี้แปลว่า **ทำให้เกิดผลต่อไป** นำมาซึ่งผล คือเป็นปัจจัยที่นำมาซึ่งผล แล้วมันก็มีอะไรต่อไป ให้เป็นเรื่องเป็นราวไป : เกิดสิ่งที่เรียกว่านามรูป โดยสมบุรณ์ขึ้นมา มันก็มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนี่ ; มันจึงมีสิ่งที่เรียกว่านามรูป ภายกับใจขึ้นมาโดยสมบุรณ์ คือเมื่อมีการทำหน้าที่. ฉะนั้น เด็กทารกมันก็กินอาหาร แล้วก็มีการเติบโตขึ้นมาทั้ง ๖ ทาง ; คือเจริญแก่กล้าขึ้นมาทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ; อย่างนี้เราจะเรียกแต่เพียงว่าอาหารที่กินเข้าไปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ.

อันดับที่ ๓. นี้มีความหมายพิเศษ กลายเป็น **เหยื่อล่อ** นอกออกไปจากอาหารเป็นความอร่อยมีอัสสาทะยั่วชวนใจ ; ส่วนนี้ก็เรียกว่าเป็นเหยื่อ แล้วมากลายเป็นสิ่งที่เรียกว่ากามารมณ์. เหมือนเรากินข้าว ถ้ากินเฉยๆ กินตามมีตามได้ มันก็เป็นอาหารธรรมดา พออ้อมมันก็หยุด ; ที่นี้ถ้ามันเกิดเป็นอาหารอร่อย อร่อยอย่างยั้งนี้ มันก็กินความหมายของอาหาร มันกลายเป็นเหยื่อ กินแล้วกินอีก กินแล้วกินอีก ท้องจะแตกแล้ว มันก็ยังอยากกิน อยู่แน่. ความหมายส่วนนี้ไม่ใช่อาหารแล้ว กลายเป็นเหยื่อแล้ว. นี่สิ่งที่เรียกว่า **กามารมณ์** มัน **อยู่ในระดับนี้** คือ **เหยื่อทางตา เหยื่อทางหู เหยื่อทาง**

จมูก เหนือทางเดิน เหนือทางกาย เหนือทางใจ มีรสอร่อยที่สุด ที่เรียกว่าอัสสาทะ หรือเสน่ห์ของมัน.

สิ่งที่เคยเรียกว่ารูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะเฉยๆ มาแต่ก่อน เดียวกันนั้น มากลายเป็นกามารมณ์ไป พ้นจากความรู้สึกธรรมดา พ้นจากความเป็นอาหารตาม ธรรมดา มาอยู่ในรูปของกามารมณ์; อารมณ์ทางตา อารมณ์ทางหู อารมณ์ทางจมูก อารมณ์ทางสัมผัส อารมณ์ทางผิวหนัง อารมณ์ทางใจ ล้วนแต่กลายเป็นกามารมณ์. ฉะนั้น คำว่ากาม อยู่ทีระดับนี้ ความรู้สึกที่เป็นกามนถ คือ ความใคร่ ความอยาก ความ กระหาย ไปในเสน่ห์หรือความอร่อยของสิ่งที่เรียกว่ากามารมณ์; นี่ปัญหามันอยู่ที่ตรงนี้.

ถ้าเป็นเพียงความรู้สึกธรรมดา ก็ไม่มีอะไรเป็นเพียงสิ่งจำเป็นสำหรับสิ่งที่มี ชีวิตจะต้องมี แล้วตามันก็เห็นรูป หูมันก็ได้ยินเสียง ไปตามเรื่อง นี่เป็นความหมาย ระดับแรก รู้สึกเท่านั้นเอง, ความหมาย ระดับ ๒ คือให้เกิดผลนั้นผลนี้ ขึ้นมาเป็น อาหาร, ความหมาย ระดับ ๓ เป็นกาม เป็นกามารมณ์ เป็นระดับที่เป็นตัวปัญหาถึงที่สุด. ถ้ามันเป็นเพียงเรื่องความรู้สึก เราก็มีปัญหาเพียงทำให้มันเกิดสมรรถภาพในทางความรู้สึก มันก็ไม่เท่าไร; ถ้ามันเป็นอาหาร เราต้องการอาหารเขาชวนชวายนมาเพียงเพื่อเป็น อาหาร เท่านั้นมันก็ไม่เท่าไร; แต่พอมาอยู่ในรูปกามารมณ์แล้ว ชวนชวายนกันอย่างไม่รู้ลืม ไม่รู้พอล้มหัวจมท้ายไปด้วยกัน. นี่คือนิพพาน ที่เรียกว่ากามหรือกามารมณ์.

นี่คุณรู้จักแยก ๓ ส่วนนี้ให้เด็ดขาดออกไปเสียก่อน เพราะมัน ๖ อย่างเหมือนกัน : ๖ อย่างแรก เป็นเพียงความรู้สึก ตามธรรมชาติ ของสิ่งที่มีชีวิต, นี่ชั้น ต่อมา มัน เป็นเพียงอาหารที่เราต้องมี ต้องกิน ต้องใช้ ทุนอยู่ไม่ได้ เราต้องการจะเห็น ได้ยิน ได้ฟัง ในลักษณะที่เป็นอาหาร, ต่อมา มันกลายเป็นกามารมณ์ ในเมื่อมันมีรสอร่อย มีเสน่ห์อะไรต่างๆ เรียกว่ากามหรือกามารมณ์. คนก็เป็นทาสของกามารมณ์โดยง่าย เพราะว่ามันมีสิ่งที่เรียกว่ารสอร่อยหรือเสน่ห์.

การสืบทอด เป็น ธรรมชาติ

ที่นี้ ต่อไปที่จะต้องพูดถึงการสืบทอด : การสืบทอดนี้มิใช่กามารมณ์ เป็นธรรมชาติ อันหนึ่งซึ่งมันมีมา มีความประสงค์จะสืบทอด; นี่ก็ปัญหาที่เกิดขึ้นทางเพศที่จะเกิดเป็นเพศหญิง เพศชาย เพื่อประโยชน์แก่การสืบทอด. ผมว่าเอาเองดีกว่า เพราะไม่มีที่อ้างอะไรนัก ว่า ธรรมชาติมันฉลาด เหนือมนุษย์มาก มันก็สร้างความรู้สึกลงทางกามารมณ์ให้คน; แล้วก็จ้องหรือบังคับ กตขันธ์นั้น ให้ทำการสืบทอด เพราะการสืบทอดทุกชนิดไม่ว่าของสัตว์หรือของคน ของอะไรก็ตาม จะมีความหมายที่เป็นรสสูงสุดทางอารมณ์.

ดูง่าย ๆ ที่สัตว์เรขาคณ ที่มีการสืบทอด มันมีรสที่เกิดมาจากการสืบทอด แม้ว่าเป็นอย่างเครื่องจักร แต่มันก็มีรสสูงสุดทางจิตใจ มีความหมายไปในทางกามารมณ์; ฉะนั้นในการสืบทอดของสัตว์ทุกชนิดจะมีส่วนที่เป็น กามารมณ์เข้าไปเกี่ยวข้อง ด้วย ในฐานะที่เป็นเหมือนกับคำจ้อง ถ้าไม่อย่างนั้นมันไม่ทำ. รุระอะไรจะไปทำให้มันเหนื่อย ให้มันยุ่ง ให้มันลำบาก ให้มันสับสน; แต่แล้วมันก็พ่ายแพ้แก่ธรรมชาติ คือกินคำจ้องเข้าไป รับคำจ้องคือกามารมณ์แล้วก็ทำการสืบทอด ที่ไม่น่าจะมีความหมาย; เช่นอย่างปลา ปลาตัวเมียออกไข่ที่ก้อนหินเป็นแถว ปลาตัวผู้ก็ตามหลังหยอดเชื้อลงไปในไข่ทุกเม็ด ๆ; นี่เป็นการสืบทอดโดยที่อวัยวะไม่เคยถูกต้องกัน มันก็มีรสสูงสุดทางกามารมณ์ เมื่อมีการระบายน้ำเชื้อลงไปในไข่ สำหรับคนหรือสัตว์ทั่วไป. สัตว์สี่ขาทั่วไป ก็ไม่ได้ทำอย่างนั้น; แต่มันมีความหมายเหมือนกัน คือมีความรู้สึกสูงสุดทางกามารมณ์ เมื่อมีการผสมเชื้อระหว่างผู้เมีย หรือหญิงชาย.

การสืบทอดเท่านั้น คือต้องการให้มีคนใหม่ หรือสัตว์ตัวใหม่ ออกมาเป็นวัตถุประสงค์. ส่วนกามารมณ์นั้นเป็นรสอร่อยสูงสุดทางความรู้สึก; ธรรมชาติมันเอามาจ้องให้สิ่งที่มีความรู้สึกทั้งหลายนี้ ยอมทำการสืบทอด. ฉะนั้นสัตว์ก็มีแต่การสืบทอด

กับคำจํานึกเดียวเพื่อทำการสืบพันธุ์ แล้วชั่วครู่ชั่วขณะแสบเดียวตัวเข้าไป; ส่วนมนุษย์นี้มันเกิดปัญหาใหญ่หลวงเป็นภูเขาเลากา ก็มันไปติดในรสของกามารมณ์เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ แล้วมันก็แยกออกมาเป็นกามารมณ์ ซึ่งแสวงหาเมื่อไรก็ได้ แต่สัตว์ทำไม่เป็น สุนัข วัว ควาย อะไรก็ตาม ทำไม่เป็น ที่จะแยกกามารมณ์ออกมาจากการสืบพันธุ์ แล้วมาลุ่มหลงมัวเมากับเรื่องกามารมณ์อย่างคนนี่ ทำไม่เป็น.

ให้ความแตกต่างกันใหญ่หลวง ระหว่างสัตว์กับคนในข้อนี้ไว้ก่อน แล้วก็เข้าใจเรื่องนี้; คนสร้างความรู้สึทางเพศ เพศหญิงเพศชาย แล้วก็รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ รัสมารมณ์ ที่เป็นความหมายทางเพศหญิง เพศชาย, แล้วที่ร้ายกาจที่สุดก็คือทางโผฏฐัพพะ สัมผัสทางผิวหนังระหว่างเพศนี้เขาสว่างสรรค์ขึ้นมาได้ โดยไม่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์; ฉะนั้นปัญหามันจึงมากออกไปจากการสืบพันธุ์ ร้อยเท่า พันเท่า หมื่นเท่า แสนเท่า ล้านเท่า จนพูดออกมาไม่ถูก.

เดี๋ยวนี้พวกเราก็ระวังให้ดี มันเป็นทาสของกามารมณ์ในความหมายอันนี้ ยิ่งกว่าที่จะมีปัญหาวางเรื่องการสืบพันธุ์; นั่นมันเรื่องชั่วครู่เดียวเดียว แล้วนานทีมีหนอะไรทำนองนั้น; แต่เรื่อง กามารมณ์นี่ เป็นเรื่องที่ไม่รู้จักก็ไม่รู้จักพอ แม้ทุกนาทีทุกชั่วโมง. นี่คำว่า คาม กับคำว่า การสืบพันธุ์นั้น ไม่ใช่อันเดียวกัน เมื่อกล่าวตามหลักของธรรมะ.

ที่นี่ การศึกษาของพวกคุณ ที่ตามกันฝรั่ง อาจจะเอาไปปนกันก็ได้ : ใช้คำคำที่มันปนกัน ทั้งกามารมณ์และทั้งการสืบพันธุ์ เลยแยกไม่ออก เลยเข้าใจไม่ได้. นี่ตามหลักธรรมะจะต้องเข้าใจในลักษณะที่มันแยกกันได้; กามารมณ์ก็เป็นส่วนกามารมณ์, การสืบพันธุ์ก็เป็นการสืบพันธุ์. ถ้ามีปัญหาคือเรื่องการสืบพันธุ์ก็เป็นปัญหานิตเดียว แต่ลำบากมากจะต้องเลี้ยงลูกเลี้ยงอะไรกันไปเท่านั้น. ที่นี่กามารมณ์มันจับใจมาก เมื่อเป็นทาสของกามารมณ์ แล้วก็อยากจะสืบพันธุ์ เพราะรู้ว่าการสืบพันธุ์ออกมาเป็นลูกเป็นหลาน

มันลำบาก, ต้องการจะมีแต่กามารมณ์ล้วน ๆ น้อยครั้งที่ต้องการให้มีการสืบพันธุ์เป็นลูกเป็นหลาน; ยิ่งเตี้ยวันละก็ยิ่งมุ่งหมายแต่เรื่องกามารมณ์กันทั้งโลก ก็มีปัญหาในค่านของกามารมณ์นี้มากมาย เป็นภูเขาเลากา ไม่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ แยกออกจากกันไม่ก็บี.

• ความรักเพื่อการสืบพันธุ์มีความหมายหนึ่ง; ความรักเพื่อกามารมณ์นั้นมีความหมายหนึ่ง. ที่นี้ คนหนุ่มคนสาวเป็นทาสของความรักในค่านกามารมณ์ แล้วก็มีปัญหามาก ก็ทำผิดคิดร้าย เพราะปัญหานี้; จะไปใช้ในทางดูกันนั้นดูเหมือนน้อยมาก เป็นเรื่องเหลวไม่ได้ เป็นเรื่องที่พอควบคุมไม่อยู่แล้วก็เป็นเรื่องวินาศ วินาศทางจิตใจ คือเป็นทาสของกามารมณ์ แล้วก็เป็นที่สุขเป็นร้อนไปตามแบบของกามารมณ์.

ธรรมชาติ แฝง กามารมณ์ไว้กับการสืบพันธุ์

นี่จุดของเรื่องที่เราจะพูดกัน มันอยู่ที่ตรงนี้ คือความรู้สึกในทางกาม ไปรู้ของจริงเอาในเมื่อมันเกิดความรู้สึกนั้น ๆ ขึ้นมาจริง ๆ. นี่ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าจะเป็นธรรมชาติ หรืออะไรก็ตามใจ จะเป็นพระเจ้าที่สูงส่งกว่าสิ่งใดก็ตาม แฝงกามารมณ์ไว้กับการสืบพันธุ์ สำหรับทาสตัวผู้โง่เขลา ให้ทำการสืบพันธุ์โดยเอากามารมณ์เป็นค่าจ้าง; ถึงแม้ว่าจะถูกหลอก กินแต่ค่าจ้าง ไม่ทำการสืบพันธุ์มากเข้า มันก็ไม่เป็นไร มันก็ยังมีการสืบพันธุ์พอสมควรที่จะให้สัตว์ไม่สูญพันธุ์. ถ้าไม่มีความรู้สึกอันนี้ ไม่มีการสืบพันธุ์ สัตว์และคน อะไรก็ตาม มันสูญพันธุ์ไปหมดแล้ว; มันอยู่ได้ด้วยค่าจ้างของธรรมชาติ หรือของสิ่งลึกลับอะไรอันหนึ่ง เอาสิ่งที่เรียกว่ากามารมณ์ มาผูกไว้กับการสืบพันธุ์ ทั้งมันเป็นคนละเรื่องกัน. ฉะนั้น คนตกเป็นทาสของกามารมณ์ ก็สมควรทำหน้าที่สืบพันธุ์ ซึ่งไม่ชวนให้ทำ; พูดกันตรง ๆ ก็ว่า เราพ่ายแพ้แก่ธรรมชาติส่วนนี้ อย่างลึกซึ้งอย่างไม่รู้สึกรู้ส เราจึงเป็นทาสของกามารมณ์. ที่จริงก็คือเป็นทาสของอะไรอันหนึ่งก็ไม่รู้ ของธรรมชาติหรือของพระเจ้าอะไรอันหนึ่งก็ไม่รู้ ที่ใช้กามารมณ์เป็นเครื่องผูกพันสัตว์นี้ จะเรียกว่าบ่วงกามารมณ์ หรือบ่วงของกามเทพ หรือบ่วงของอะไร

แล้วแต่จะเรียก; แต่มีความหมายเป็นการผูกพันสัตว์ไว้กับกามารมณ์ จะใช้ให้ทำอะไรก็ได้ แล้วใช้ให้ทำสิ่งที่ไม่น่าทำ ไม่ชวนทำ คือการสืบพันธุ์อย่างที่กล่าวแล้ว.

ที่นี่ แม้ไม่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ ก็มีการลุ่มหลงในทางกามารมณ์ กันเป็น การใหญ่แล้วก็หลีกเลี่ยงการสืบพันธุ์ นี่คือปัญหา ปัจจุบัน แต่ว่าตลอดกาลนี้วันตรของสัตว์ ของคนที่มีความโง่ แล้วตกอยู่ภายใต้มัน; สัตว์ไตร่จวนเป็นน้อย หรือน้อยที่สุด คนนี้เป็นมากที่สุด ยิ่งฉลาดเท่าไรยิ่งมากเท่านั้น เพราะมันฉลาดในทางโง่ คือฉลาดในการที่จะเป็นทาสของกามารมณ์ : รู้จักหาหนทางไหนหน่ ประคองประคองนั้นมาให้เรียบร้อย ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น แล้วก็ร้อยมาทางกามารมณ์สัมผัสผิวนั่น.

ดูให้ดี สมัยนี้ ย่ำ ตา ยาย เขาไม่เป็นทาสทางกามารมณ์กันมากเหมือน ยุคปัจจุบัน และยุคต่อไปก็จะเป็นทาสทางกามารมณ์ยิ่งขึ้นไปกว่าปัจจุบันเสียอีก เพราะมี ประคองประคองเหยื่อของกามารมณ์รุนแรงขึ้นทุกที. ที่เป็นอยู่จริงตามธรรมชาตินั้น จะน้อยมาก จะมีความรู้สึกน้อยมาก; รู้สึกเฉพาะเมื่อถึงคราวที่จะสืบพันธุ์ เมื่อมันถึงเวลา ที่จะทำการสืบพันธุ์ก็รู้สึก. ถึงคนก็ มันเหมือนกันแหละ แต่มันเกิดวิวัฒนาการ ให้ รู้สึกได้นอกฤดูการสืบพันธุ์ แล้วก็รุนแรงยิ่งขึ้นทุกที เพราะมันสมองมันพัฒนา มัน develop มากไป จนกระทั่งสามารถจะมีความรู้สึกทางเพศ โดยอวัยวะไม่ต้องถูกต้องนี้ ซึ่งสัตว์มันทำไม่ได้. นี่พูดมาพอเป็นตัวอย่างให้รู้ว่า พวกเราเป็นทาสของกามารมณ์ อย่างไร และเพียงไรด้วย.

มนุษย์ต้องไม่เป็นทาสของกามารมณ์

ถ้าสมมติว่า เราไม่ต้องเป็นทาสของกามารมณ์เหล่านี้ พวกคุณจะทำอย่างไร จะว่าดีไหม? หรือจะว่าไม่เป็นรสไม่เป็นชาติเลย ไม่เอาแล้ว ไม่มีรสไม่มีชาติเลย เหมือน ที่คนธรรมดาเขาพูดกัน หรือเขารู้สึกกัน ว่า จะต้องละห่างจากเรื่องกามารมณ์ ก็สันทัว ไม่มีรสไม่มีชาติ ไม่เอา; เพราะฉะนั้น จึง ไม่ต้องการไปนิพพาน เขาว่าอย่างนั้น แล้วอะไรเป็นเครื่องผูกพัน ก็คือรสของกามารมณ์.

เดี๋ยวนี้เรากำลังพูดถึงเรื่องที่จะหลุดพ้นออกมาจากอำนาจของกามารมณ์; ถึงคุณไม่ต้องการผสมก็พูด เพราะมีหน้าที่ที่จะต้องพูด ในฐานะที่เป็นธรรมะ ในพระพุทธศาสนา คือ **ให้รู้เท่าทัน** สิ่งนี้มาตั้งแต่ต้น ว่าเป็นอายตนะภายในกับภายนอก มีการสัมผัส เกิดวิญญาณ เกิดเวทนา แล้วเป็นช่องทางของอวิชชา ที่จะเข้าไปยึดจับเอาเวทนานั้นอย่างโง่เขลา, แล้วเกิดกิเลส เกิดตัณหา แล้วก็มีความทุกข์. **พระพุทธศาสนาต้องการจะดับทุกข์**; เพราะฉะนั้น มันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องพูดถึงเรื่องนี้ คือที่ **จะต้องเอาชนะกามารมณ์**.

จะพูดต่อไปเสียให้จบก็ได้ ว่าถ้าไม่มีกามารมณ์แล้วมันจะไปกันทางไหนต่อไปอีก ถ้ามีการสัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ. ในแง่ของกิเลส ตัณหา กามารมณ์นั้นก็ไปทางกามารมณ์; นี่ถ้าไม่อย่างนั้นละ จะไปทางไหน คนจะตายหรืออย่างไร? มันก็ไม่ต้องตาย. **การสัมผัสของอายตนะ** เป็นคู่ ๆ เหล่านี้ มันก็ **กลายรูปเป็นการศึกษา** ซึ่งทำให้เรารู้อะไรมากขึ้น เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ของคนอื่นนั่นเอง. ฉะนั้น อย่าลืมมองให้ดีกว่า บางทีการสัมผัสทางเพศทางอะไรก็ตาม นั้นถ้ามันเป็นไปเพื่อกามารมณ์ก็เป็นไป; แต่ถ้าไม่เป็นไปเพื่อกามารมณ์ มันก็ทำให้ฉลาด ให้รู้จักความจริงของเรื่องนี้.

เรื่องของการสืบพันธุ์หรือของอะไรทุกอย่าง ที่เกี่ยวกับรูปธรรมนามธรรมทุกอย่าง มันเป็นการศึกษา สำหรับที่จะทำให้เราฉลาดในการที่จะอยู่ในโลกนี้; ฉะนั้นอายตนะเหล่านี้มันก็มีประโยชน์ : ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่คู่กันกับ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธัมมารมณ์นี้ มันยังมีประโยชน์สำหรับให้คนฉลาดในแง่ของการศึกษา. แต่เราไปใช้ในแง่ของกามารมณ์เสียเสมอไป เพราะมันไม่อึดไม่พอ; แม้อย่างนั้นมันก็ยังมีส่วน บางอย่าง บางเวลา เจียออกมาเป็นเรื่องของการศึกษา, รู้เรื่องนี้ดีขึ้น แม้จะอยู่ในโลก เป็นเรื่องการศึกษาอย่างโลกๆ.

ทีนี้ อีกทางหนึ่งที่สูงไปกว่า ก็กลายเป็นเรื่องการศึกษาในทางธรรม คือทางศาสนาโดยตรง ถ้าไม่มีสิ่งนี้เป็นเรื่องสำหรับให้ศึกษา ก็ไม่เกิดระบบศาสนา ที่จะชนะ

กามารมณ์ได้; ฉะนั้น การที่จะมีบัญญัติเกี่ยวกับการเลิกละกามารมณ์ทางศาสนานี้ ก็หมายความว่าได้ผ่านเรื่องนั้นมาแล้ว. กามารมณ์นั่นเองเป็นสิ่งที่ให้การศึกษาแก่บุคคลที่จะไม่เป็นทาสของกามารมณ์; ก็เลยกลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ไปในทางให้การศึกษา จนกระทั่งรัฐอื่นๆ เกี่ยวกับกามารมณ์, จนรู้ว่ามีเลวทรามมากที่สุด, มีค่าให้ความเอื้ออำนวยน้อยที่สุด, กลับตรงกันข้าม คนเหล่านี้ก็หลุดพ้นไป จากความเป็นทาสของกามารมณ์.

นี่ปุณณคนธรรมตาในโลกนี้ เขาก็เห็นตรงกันข้ามว่า น้อยที่สุดประเสริฐที่สุด มีค่ามากที่สุด ได้กำไรเกินค่า ที่เราลงทุนไปอย่างนี้ มันก็ลุ่มหลงอยู่ในกามารมณ์ก็แยกทางกันเดินที่ตรงนี้. พระอริยเจ้าเห็นว่า กามารมณ์นี้มีโทษ มีอันตราย มีความเลวทรามมากที่สุด ให้ประโยชน์นึกเดียว หรือแทบจะไม่มี; แต่คนธรรมตาเขาเห็นตรงกันข้าม ว่ามันเป็นประโยชน์ เป็นของสนุกสนาน วิเศษมหาศาลอะไรไปตามเรื่อง. ถ้าใครรู้เรื่องนี้ในลักษณะอย่างไร? แล้วก็จะมึผลเกิดขึ้นอย่างไร? ก็ไปพิจารณาตนเอง.

รู้จักกลไกของชีวิตให้ถูกต้อง จะชนะกามารมณ์ได้

นี่การที่จะชนะกามารมณ์ ก็ไม่มีอะไร นอกจากรู้จักสิ่งนี้อย่างถูกต้อง; อย่างถูกต้องนี้ก็คืออย่างที่ว่ามาแล้ว ว่ารู้ว่ามันเป็นเพียงอะไร : เป็นเพียงสิ่งที่จะต้องมีการจำอยู่ในสิ่งที่ชีวิต เพื่อการสืบพันธุ์, มัน เป็นเพียงสักว่าความรู้สึกชนิดนั้น ซึ่งก็เรียกว่าธาตุด้วยเหมือนกัน. เมื่อวานนี้ก็มีพูดกันเรื่องธาตุ ว่าธาตุคืออะไร ก็ยังไม่จบ มันยากที่จะอธิบายว่าธาตุนี้คืออะไร ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุอากาศ ธาตุวิญญาณ ธาตุรูป ธาตุเวทนา ธาตุสัญญา ธาตุสังขาร ธาตุวิญญาณ; เคี้ยวนี้อยากจะบอกอีก ๓ ชื่อ คือว่า กามธาตุ รูปธาตุ และ อรูปธาตุ. สิ่งที่เราเรียกว่ากามธาตุ นั้นมีอยู่ แล้วทำให้เกิดความรู้สึกทางกาม แก่สัตว์ที่มีความเหมาะสมที่จะรู้สึกทางกาม, แล้วรูปธาตุก็ทำให้เกิดความรู้สึกทางรูป ไม่เกี่ยวกับกาม แก่สัตว์ที่มีความเหมาะสมที่จะรู้สึกทางรูปล้วนๆ, แล้วอรูปธาตุก็เกิดความรู้สึกที่เกี่ยวกับไม่มีรูป นี่ก็เป็นธาตุเหมือนกัน.

คำว่า “ธาตุ” นี้หมายถึงอะไร? มันไม่ใช่วัตถุธาตุ มันคืออะไรก็ไม่รู้ แต่ว่าเป็นตามธรรมชาติ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องแล้วก็จะเกิดความรู้สึกไปตามความหมายของธาตุนั้นๆ; ฉะนั้น มันมี กามธาตุ อยู่ สำหรับ ทำให้เกิดความรู้สึกในจิตใจของมนุษย์ เป็นไปในทางของกามารมณ์. ถ้ามองเห็นสักว่าเป็นธาตุอย่างนี้ มันก็คลายความหลงใหลในรสอร่อยของกามารมณ์ ว่าเป็นเพียงการปรุงแต่งของสิ่งที่เรียกว่าเป็นธาตุ, มีรสอร่อยมากสำหรับหลอกให้สัตว์หลงใหล ใจเซลา ยอมล้มหัวจมท้าย เป็นทาสซี้เข้าไปเสียทีเดียว.

ธาตุ : ธา-ตุนี้ มันมีอยู่ตามธรรมชาติ แต่คนไม่ได้มองเห็นเป็นธา-ตุตามธรรมชาติ ไปเฝ้าหลงในสิ่งที่มันแสดงออกมาด้วยอวิชชา เลยกลายเป็นทาส ทาสบ่าว ทาสซี้ซ่า ของสิ่งที่มันเรียกว่าธาตุ-ธาตุ-ธา-ตุ. โดยสรุปสั้นที่สุด นี่คือนทางออกมาเสียจากความเป็นทาสของกามารมณ์ หรือของกามก็ได้.

คำว่า กาม กับคำว่า กามารมณ์ ได้ผูกแล้ว ว่ามันเป็นคนละอย่าง ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน; แต่ว่ามันประหลาดตรงที่ว่าถ้ามันแยกกันอยู่มันทำอะไรไม่ได้ มันทำหน้าที่อะไรไม่ได้ กามกับกามารมณ์จะต้อง มาสัมพันธ์กัน จึงจะทำหน้าที่อย่างนั้นขึ้นมาได้ แล้วมีฤทธิ์มีเดชอะไรขึ้นมาได้ : มีความรู้สึกที่เป็นความใคร่ แล้วก็มีกามารมณ์ที่เป็นวัตถุสำหรับความใคร่นั้นๆ มันจึงเป็นเรื่องกามโดยสมบูรณ์ ที่มีรสชาติทำให้สัตว์ทั้งหลายหลงใหลอย่างยิ่ง.

พอรู้ความจริงข้อนี้ ว่ามันเป็นเพียงเท่านั้นเท่านั้น ไม่มากไปกว่านี้; เป็นการปรุงแต่งตามลักษณะของธรรมชาติล้วนๆ ให้เกิดความรู้สึกแก่จิตใจของสัตว์ผู้เฝ้าเซลา ก็ลุ่มหลงกันเหลือประมาณเท่านั้น; พอมองเห็นความจริงอันนี้แล้ว ความเฝ้าหลงมันจางไป มันก็ไม่ลุ่มหลง, ลุ่มหลงน้อยเข้า จนกระทั่งไม่ลุ่มหลงเลย. นี่ก็ตัวอำนาจของธาตุอีก ธาตุหนึ่งด้วยเหมือนกันคือ ธาตุนิพพาน ธาตุนิโรธ ธาตุของสติปัญญาสูงสุด ที่เข้ามา

ตัดความใจออกไป ก็เรียกว่าธาตุเหมือนกัน; นิโรธธาตุ จะกับการปรุงแต่งของสังขาร เหล่านี้เสีย; ทำให้กามธาตุหมดความหมาย รูปธาตุหมดความหมาย อรูปธาตุหมดความหมาย ด้วยอำนาจของนิโรธธาตุ.

ที่ผมเอาคำแปลก ๆ ที่คุณไม่ได้ยิน แล้วยังเข้าใจไม่ได้ขึ้นมาพูด เพราะมันจำเป็น จึงพูดให้ได้ยินไว้ก่อน แล้วก็ไปติดตามหาความหมายและคำอธิบายเอาเอง แล้วเรื่องมันก็จะยิ่งเพี้ยนเท่านั้น; โดยใจความ โดยรายละเอียดปลีกย่อย มันมีอีกมาก.

นี้เราพูดในฐานะเป็นปัญหาของคน ซึ่งติดอยู่ในบ่วงของกามารมณ์ ถอนตัวไม่ขึ้น ทำอย่างไรจะถอนออกมาได้? เขาก็อาศัยความรู้อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านรู้ท่านสอนไว้ ทำให้ออกมาเสียได้; **การออกมาเสียได้เรียกว่าโมกษะ**; ธรรมะที่ทำให้โมกษะนี้เรียกว่าโมกขธรรม. เราเอาโมกขธรรมมาประยุกต์ตามสมควรแก่ฐานะของเรา; เรายังเป็นพระอรหันต์ไม่ได้ แต่เราก็ **อย่าเป็นทาสของกามารมณ์** ให้มันมากหนักเลย ก็จะมี ความทุกข์น้อย จนกระทั่งว่ามีความทุกข์น้อยลง ๆ จนรู้เท่ารู้ทันแล้วก็ไม่ต้องเป็นทุกข์.

จงแยกกามารมณ์ออกมาเสียจากการสืบทพันธุ์ให้ได้ แล้วก็มีการสืบทพันธุ์ที่บริสุทธิ์ แล้วก็ไม่เกี่ยวข้องกับกามารมณ์ชนิดที่มันทรนหรือเผาลนจิตใจ จนกระทั่งต้องฆ่าตัวตายเพราะกามารมณ์นั่นเอง. มันน่าแปลกไหม ที่เรารักมันหลงมันนั้ก มันกลายเป็น**เครื่องฆ่าเราเอง** คือสิ่งที่เรียกว่ากามารมณ์หรือกามเทพหรืออะไรแล้วแต่จะเรียก; เรียกภาษาธรรมดาก็เรียกว่ากามคุณ. กามคุณ แปลว่าสิ่งที่มีคุณหรือมีค่าเพื่อความใคร่หรือกาม, มีอยู่ทั่วไป เกี่ยวข้องกันอยู่ทั่วไป ไม่มากก็น้อย. ระวังให้ดี; อย่าให้ทุกข์ภัยมันเกิดขึ้นเพราะสิ่งนี้ ก็จะเรียกว่าสามารถประยุกต์ได้ สำหรับโมกขธรรมส่วนที่เกี่ยวกับกามหรือกามารมณ์.

เวลาสำหรับบรรยายหมดแล้ว เป็นเวลาสำหรับถาม จะถามหรือไม่ถามก็สุดแท้ นี่ฝนมันตกมาอย่างนี้ จะถามก็ได้ฝนไม่ชดช้อยอะไร หรือว่าจะหนีฝน เลิกก็ได้.

คำอธิบาย ตอบปัญหา

(ถาม) อยากเรียนถามอาจารย์ว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง กามธาตุ รูปธาตุ และ อรูปธาตุ ไม่ทราบมีความสัมพันธ์กันอย่างไร หรือว่าแยกเป็นประเด็นไปเลย ?

(ตอบ) ธาตุทั้ง ๓ นั้นมันเป็นเรื่องอื่นมากไปกว่าเรื่องกามหรือกามารมณ์ ถ้าถามแล้วจะให้ตอบก็ได้.

ถ้าว่าสัมพันธ์ มันก็มี ๒ ความหมาย; ถ้าจะให้มันสัมพันธ์กันระหว่างกามธาตุ รูปธาตุ อรูปธาตุ นี่ต้องอธิบายไปอีกอย่างหนึ่ง; แต่ถ้าจะเอากันตามที่มันเป็นตัวปัญหา อยู่จริงแล้ว มันก็สัมพันธ์กับคน สัมพันธ์กับจิตใจของคน. ถ้ากามธาตุเข้ามาสัมพันธ์กับจิตใจของคน จิตใจจะรู้สึกไปในทางกาม; เมื่อรักก็ตามใจ เมื่อมีการเสวยอารมณ์อันใดก็ตาม ถ้ามันเป็นสิ่งที่ตั้งแห่งกามธาตุ กามธาตุก็เข้ามาเกี่ยวข้องได้. ความรู้สึกก็ปรุงเป็นความรู้สึกที่เป็นกาม ก็ไปตามเรื่องของกาม; นี้เรียกว่ามันสัมพันธ์กับคน กามธาตุ นั้นสัมพันธ์กับคนหรือชีวิตจิตใจของคน.

บางเวลามันไม่ใช่เป็นโอกาสของกามธาตุ เป็นโอกาสของรูปธาตุ เข้ามาสัมพันธ์กับจิตใจของคน จิตใจของคนคนนั้น เวลานั้น ก็จะไม่แยแสกับกาม ไปสนใจกับรูปธรรมที่บริสุทธิ์ สงบอยู่ด้วยความหมายของรูปธรรมที่บริสุทธิ์; เขาก็เพลิดเพลิดไปในทางความสงบนั้น เช่นเดียวกับคนมันมีความรู้สึกรุนแรงทางกาม จนเห็นดีเห็นชอบเมื่อยล้า ต้องการพักผ่อนมันก็ไปอยู่กับความรู้สึกที่ไม่เกี่ยวกับกาม. แต่ว่าคนชนิดนี้มันเป็นน้อย; เพราะฉะนั้นจึงไม่เรียกว่าอยู่ในระดับที่จะเรียกว่า เขาอยู่ด้วยรูปธาตุ. เรื่องนี้เลยเอาไปใช้แก่พวกผู้บำเพ็ญเพียรทางจิตใจ เป็นฤทธิ มุณี โยคี ง่วนอยู่แต่กับความรู้สึกที่เกิดมาจากรูปธาตุอันบริสุทธิ์ ไม่เกี่ยวกับกามเลย ก็เรียกว่ารูปธาตุนั้นสัมพันธ์กันกับจิตของคนชนิดนั้น.

ที่นี้ รูปธาตุ ก็คล้ายกัน แต่ว่าละเอียดประณีตสูงขึ้นไปว่า เป็นนามธรรมล้วน เช่น ความว่างเป็นต้น; ยกตัวอย่าง บางทีเราอยากจะอยู่ว่าง ไม่อยากจะคิดอะไรเลย ไม่มีความรู้สึกอะไรเข้ามาในใจเลย มันก็อยากจะนอนเสียมากกว่า. แต่ที่เขามุ่งหมายส่วนใหญ่หมายถึงบุคคลผู้มีจิตใจสูง มีจิตใจไปอยู่กับสิ่งที่เรียกว่ารูปธาตุ เช่น อากาศ เช่นวิญญูณธาตุ หรือความไม่มีอะไรอย่างนี้เป็นต้น แล้วพอใจอยู่กับสิ่งเหล่านั้น นั่นเรียกว่าเพราะอาศัยรูปธาตุ เข้าไปช่วยปรุงแต่ง นี่ก็สัมพันธ์กับคนที่ ๓ ธาตุ.

แต่ที่นี้จะให้พูดว่าทั้ง ๓ ธาตุนี้ มันสัมพันธ์กันเองอย่างไร ก็พอจะพูดได้เหมือนกันแหละว่า กามธาตุหนักเข้า มันก็เอื่อม ก็เป็นเหตุให้สนใจในรูปธาตุ ไม่เกี่ยวกับกาม. ที่นี้ไปสนใจรูปธาตุหนักเข้าๆ ก็รูว่ารูปธาตุนี้ก็ยิ่งหยาบ ยิ่งโยกเยกมากขึ้นมีรูป; อยากให้ละเอียดกว่านั้น ก็มาสนใจกับรูปธาตุ ก็เลยละเอียดไปกว่า ระวังยิ่งขึ้นไปกว่า; ถ้าพูดถึงเป็นความสุข ก็สุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไปกว่า.

เราพูดได้เลยว่า กามธาตุผลักดันให้ไปสนใจในรูปธาตุ เมื่อ กามธาตุมันถึงจุดสูงสุดหรืออิมัตถ์หมดทางไปแล้ว. นี่รูปธาตุก็เหมือนกัน เมื่อถึงจุดสูงสุดหมดทางไป แล้วมันก็ผลักดันให้ไปสนใจในรูปธาตุได้. ที่นี้ถ้ามาถึงขั้นนี้แล้วยังมองเห็นว่าไม่ใช่สูงสุด แล้วมันก็จะโน้มไปหานิโรธธาตุ ที่มีความหมายเป็นนิพพานคือหยุดดับหรือจบสิ้นเชิง เพราะอำนาจความรู้แจ้งในสิ่งที่เรียกว่าธาตุนี้เป็นลำดับๆ มา.

(ถาม) อยากจะเรียนถามท่านอาจารย์ว่า ในพระพุทธศาสนาของเราแบ่งพระอรหันต์ออกเป็น ๔ ประเภท พระอรหันต์ชั้นต้นคือพระโสดาบันอย่างเช่นนางวิสาขา มหาอุบาสิกา นี่ ก็ถือว่าเป็นพระโสดาบัน แต่ก็ยังมีบุตรและธิดา อยากจะให้ท่านอาจารย์อธิบายเรื่องกามกับกามารมณ์ของพระโสดาบัน.

(ตอบ) พระโสดาบันเริ่มละในทางโมหะเป็นส่วนใหญ่ ละได้บางอย่างที่เป็นส่วนโมหะ เช่น สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิลัพพัตตปราคาส แต่ก็ยังละกามราคะ

ไม่ได้; แต่นี่ก็ไม่ใช่หมายถึงกามารมณ์ชนิดเลวทราม หลงใหล เหมือนกับของบุद्धชน
ธรรมดา แต่ก็ยังเรียกว่ากามหรือกามราคะ คือการยินดีในกาม : เป็นเพียงความรู้สึก
ว่ามันเป็นเหมือนกับอาหารชนิดหนึ่ง หรือมันเป็นธรรมดาสอดคล้องกับชนิดหนึ่ง; ฉะนั้น เมื่อมี
การสืบพันธุ์ มันก็ต้องมีความรู้สึกอย่างนี้ มีกามราคะในระดับที่พอมีส่วนเกี่ยวกับการ
สืบพันธุ์; ไม่เหมือนกับบุद्धชนธรรมดา ที่มีกามราคะในส่วนเพื่อจนหลงใหล จนเป็น
สิ่งที่เป็นอย่างอันตรายไปเลย.

สรุปความก็ว่า พระโศกานันไม่ได้มีกามราคะอย่างบุद्धชนมี แต่มีตามสัดส่วน
ที่จะพึงมี แล้วถ้ามันยังเนื่องอยู่ด้วยการสืบพันธุ์นั้น มันก็เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้
นั่นเอง มันมีเท่านี้.

ฝนจะหนักขึ้นแล้ว จะต้องหยุดแล้ว ปิดโรงเรียนก่อนเวลา.